

OMSORGSFABRIKKERNE 3

I LEV Bladet nr. 4 havde vi en stor artikel om de nye "omsorgsfabrikker" – det vil sige store institutionslignende bosteder. I LEV 5 fulgte vi op med nogle debatindlæg om de nye bosteder. Her bringer vi så en norsk artikel, som mere indgående ser på, hvad botilbuddets størrelse betyder for livskvaliteten for beboerne.

AF ANNE KATRINE FOLKMAN (HØGSKOLELEKTOR), ANITA GJERMESTAD (FØRSTEAMAUENSIS), LAILA LUTEBERGET (FØRSTELEKTOR) DIAKONHJEMMET HØGSKOLE (OVERSAT AF REDAKTIONEN) ■

Norsk undersøgelse:

Nye store bofællesskaber er et skridt tilbage

Hvad gør et botilbud til et godt sted at bo? Tre norske forskere har set på, hvad antallet af beboere i bofællesskaber betyder. Deres analyse viser blandt andet, at der er flere konflikter, mindre privatliv og mere rutineprægede aktiviteter som følge af, at mange bor sammen

Sandnes Kommune byggede Hanamyrveien 1 i 2009. Et bofællesskab hvor der bor 12 personer med udviklingshæmning og 12 personer med psykiske lidelser. Norsk forbund for mennesker med udviklingshæmning (NFU) sagsøgte Sandnes kommune, fordi de mente, at bygningen af bofællesskabet var i strid med intentionen i det, vi i Norge betegner Ansvarsreformen. Søgsmålet endte med et forlig, hvor evalueringen af bofællesskabet er en central del.

Diakonhjemmet Høgskole har på bestilling fra Sandnes Kommune evalueret botilbuddet med fokus på brugertilfredshed (Luteberget, Gjermestad og Folkman 2012). Evaluering-

oplægget omfattede kun de 12 beboere som har udviklingshæmning, deres pårørende og ansatte. Disse 12 beboere bor på bofællesskabets 1. etage, som er adskilt fra byggeriets 2. og 3. etage, hvor 12 beboere med psykiske lidelser bor.

I evalueringen er der flere resultater, som vi opfatter som problematiske ved bofællesskabet:

- At uro og konflikter øges som følge af, at mange bor sammen
- At flere beboere ikke kan finde sig til rette på grund af manglende privatliv
- Pårørende og ansatte er bekymrede for passivitet og rutinepræget aktivitet som følge af etableret faglig praksis
- Hverken ansatte eller pårørende problematiserer, at selve bygningen påvirker rammerne for den faglige praksis. De har tværtimod en tendens til at almindeliggøre de fysiske rammer ved at sammenligne boligens design med en almindelig beboelsesejendom
- Konsensus i personalegruppen i form af tilfredshed med deres egen ekspertise, hvilket er i strid med de udfordringer, de oplever i forbindelse med gruppens sammensætning.

ET BOFÆLLESSKAB BASERET PÅ TILFÆLDIG SAMMENSÆTNING

Evalueringen viser, at personer med udviklingshæmning udsættes for en tildelingspolitik fra kommunen ud fra "ledig-plads-princippet" – det vil sige, at den som står forrest i køen får tildelt plads først. For dem, som bor i Hanamyrveien, indebærer dette, at 12 vidt forskellige personer med udviklingshæmning bor sammen på 1. etage, fra børn til pensionister. Aldersspredningen er på over 50 år. Variationen i støttebehov er også stor, fra personer, som har behov for døgnstøtte, til personer som får hjælp nogle få timer om ugen.

Store bofællesskaber, som for eksempel Hanamyrveien er et eksempel på et brud med "den lille gruppes princip" (Grunewald 1987). "Den lille gruppes princip" betyder, at 3-5 er det ideelle antal beboere i et bofællesskab. Hvis antallet af beboere er højere, er der større chance for, at udfordringer i forbindelse med samspil, kommunikation og gruppedynamik mellem beboerne bliver større. Uenigheder, uro og konflikter øges i takt med antallet af beboere. Det er vanskeligere at blive kendt og at skabe og opretholde gode relationer, når der samles mere end 5 personer i et bofællesskab. Både ansatte og beboere i Hanamyrveien beretter om store konflikter og uro mellem beboerne.

Pårørende og ansatte fortæller også om beboere, som ikke kan finde sig til rette på grund af mangel på privatliv i bofællesskabet. De oplever vanskeligheder ved at skulle identificere sig med de andre beboere. For at komme til deres lejligheder, må beboerne og deres pårørende passere igennem en fællesgang. Det gør, at de altid møder ansatte og andre beboere. Noget, som opleves praktisk og trygt for nogle, mens andre oplever det som begrænsende i forhold til at kunne fravælge fællesskabet og værne om privatlivet. Flere ansatte påpegede, at hvis beboernes sammensætning havde været mere ensartet, både med hensyn til alder, hjælpe- og aktivitetsbehov og interesser, så ville der have været bedre muligheder for at fremme fællesskabet.

Til trods for disse udfordringer giver et flertal af de ansatte udtryk for tilfredshed med fagkompetencen i medarbejderstaben og støttetilbuddet som sådan. Pårørende derimod udtrykker bekymring for passivitet hos beboerne og mener, at aktivitetstilbuddet udenfor bofællesskabet er mere rutinepræget end i opstarten. De oplever mindre spontanitet og variation i aktivitets-tilbuddene udenfor boligen.

VARETAGELSE AF INDIVIDDET

Det faglige arbejde omkring den enkelte beboer er organiseret i primærgrupper. Primærgrupperne består af tre ansatte, som kender beboeren godt. Sigtet med denne ordning er at imødekomme be-

”Ansatte og pårørende reflekterer kun lidt over, om størrelsen og udformningen af boligen kan have betydning for, hvordan der er at bo”

boerens ønsker og behov, samt sikring af stabilitet omkring den enkelte. De ansatte hævder, at bofællesskabets faglige sammensætning giver større handlemuligheder sammenlignet med personaleressourcerne i mindre bofællesskaber.

Beboerne med de største hjælpebehov har tilsyneladende de mest stabile relationer til personalet. Flere af de ansatte og de pårørende udtrykker, at organisationen af personaleressourcerne ikke kommer beboere med mindre hjælpebehov til gode på samme måde. Når vagter og personale må disponeres anderledes på grund af sygdom, kurser og lignende, oplever flere ansatte, at der tages mest hensyn til dem, som trænger mest til hjælp. Dette viser den komplekse balance, det er at afveje hensynet til de enkelte beboere i forhold til hinanden.

Ansatte og pårørende reflekterer kun lidt over, om størrelsen og udformningen af boligen kan have betydning for, hvordan der er at bo. Tværtimod sammenlignes byggeriet, set udefra, med en ganske almindelig boligblok. Sådanne forsøg på ”almindelligørelse”, kan hindre kritisk refleksion og bevidsthedsdannelse om forhold ved byggeriet, som kan skabe institutionel praksis.

KONKLUSION

Af mere generel karakter er der flere forhold ved mennesker med udviklingshæmnings boligsituation, som kan påvirke oplevelsen af tilfredshed. Hvor tilfreds man er, hænger sammen med hvilke forventninger man har. Personer med udviklingshæmning har ikke samme valgmuligheder som andre på boligmarkedet, fordi de er afhængige af offentlige tjenester for at kunne mestre dagligdagen. Til sammenligning vælger de fleste andre, hvem de lever sammen med, og hvor de vil bo. Evalueringen af Hanamyrveien viser, hvordan tilgangen til beboerne blandt andet gør pårørendegruppen tilbageholdende med

at påpege forhold, som de ikke mener fungerer tilfredsstillende i botilbudet.

Et godt botilbud til mennesker med udviklingshæmning indebærer at kunne bo trygt og få tilbud om støtte, som gør, at man kan mestre hverdagslivet. Et godt sted at bo er vigtigt for udviklingen af identitet, sociale tilhørsforhold og deltagelse (NOU 2011:15 *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*). ”At leve og bo som andre” skal forstås i denne sammenhæng. Indblikket i dette bofælleskab viser et behov for mere viden om, hvordan det er at leve og bo både i små og store bofællesskaber, hvor der bor personer med udviklingshæmning.

Note

Rammen for evalueringsprojektet har givet nogle metodiske begrænsninger. Interview som metode er problematisk på grund af beboernes uens funktionsniveau og variation i kommunikations- og udtryksformer. Vi ser et klart behov for udvikling af metoder til brugerundersøgelser, som kan varetage, at beboernes meninger lettere kommer frem. Os bekendt findes der ikke relevant sammenligningsgrundlag for evalueringsarbejdet i Hanamyrveien - noget der absolut er et behov for at oparbejde.

Referencer

- Grunewald, K. (1988): *Psykisk utvevingsstørning: praktiske erfaringer og progressive ideer*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ellingsen, K.E. (2010): Sakkyndig rapport.
- Kittelsaa, A. og Tøssebro, J. (2011): *Store bofællesskaber for personer med utviklingshæmning. Noen konsekvenser*. Rapport 2011. NTNU Samfunnsforskning AS.
- Luteberget, L. Folkmann, A.K. og Gjermestad, A (2012): *Evaluering av drift og utforming av Hanamyrveien 1*. Rapport nr. 8 /2012 Diakonhjemmet Høyskole. Oslo
- NOU 2011:15 (2011): *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Söderström, S. og Tøssebro, J. (2011): *Innfridde mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levevilkår og tjenester for mennesker med utviklingshæmning*. Rapport 2011. Mangfold og inkludering. NTNU Samfunnsforskning AS.
- Rapport fra Sosial- og helsedirektoratet (2007): *Vi vil, vi vil - men får vi det til? Levevilkår, tjenestetilbud og rettsikkerhet for mennesker med utviklingshæmning*.